

LESZEK WOJCIECHOWSKI

ROLA FUNKCJONARIUSZY SŁUŻBY WIĘZIENNEJ W PROCESIE RESOCJALIZACJI OSADZONYCH

WSTĘP

„Resocjalizacja jest odmianą procesu wychowawczego, który z jednostki wadliwie przystosowanej do wymogów życia społecznego, czyni jednostkę ponownie zsocjalizowaną, tzn. uspołecznioną, samodzielną i twórczą”¹ (Kalinowski, 2008, s. 235). Stanowi on pewną nadzieję, że system wymiaru sprawiedliwości nie jest tylko surowym narzędziem wymierzonym w społecznie niepożądane osoby, ale będzie budował w nich odpowiednią skalę wartości i norm (Lewicka-Zelent, Korona, Lesiuk, 2013, s. 14). Kluczowe więc w procesie resocjalizacji osób odbywających karę pozbawienia wolności wydaje się wzbudzenie w nich nadziei na odzyskanie godności człowieka i rozpoczęcie konstruowania pozytywnych planów własnego życia po zwolnieniu z więzienia (Szałański, 2008, s. 374; por. Pierzchała, 2013; Pierzchała, 2015a).

Istnieje wiele modeli i pomysłów resocjalizowania, ale żaden nie daje gwarancji sukcesu (Konopczyński, 2006, s. 265). Należy w pierwszej kolejności dołożyć starań, by więźniowie trafiali do właściwych jednostek penitencjarnych, zgodnie z wagą popełnionych czynów karnych, stopniem zdemoralizowania oraz potrzebą oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych (Mechel, 2006, s. 147). Następnie dokładna diagnoza deficytów czy też potencjałów skazanych pozwala

Płk inż. LESZEK WOJCIECHOWSKI – dyrektor Aresztu Śledczego w Lublinie, Areszt Śledczy, ul. Południowa 5, 20-482 Lublin; e-mail: leszek.wojciechowski@sw.gov.pl

¹ Według Kazimierza Pierzchały – wieloletniego kapelana więziennego – „Resocjalizacja to nauka i praktyka społeczna, określająca zakres działań wychowawczych, opiekuńczych i terapeutycznych. Jest to proces zmierzający do wykształcenia u osób niedostosowanych społecznie zmian w obszarze samoświadomości, samowychowania, samopotwierdzenia i samorefleksyjności” (Pierzchała, 2017b, s. 95).

na wprowadzenie w poszczególnych więzieniach, dedykowanych programów sprzyjających ich ponownej socjalizacji (Chwaszcz, Niewiadomska, Fel, Wiechetek, Palacz-Chrisidis, 2015, s. 47), które na każdym etapie odbywania kary pozbawienia wolności powinny być prowadzone z udziałem społeczeństwa (Bałandynowicz, 2010, s. 122).

Zgodnie z obowiązującym w Polsce prawem, prowadzenie oddziaływań penitencjarnych i resocjalizacyjnych wobec osób skazanych na karę pozbawienia wolności jest jednym z wymienianych na pierwszym miejscu, podstawowych zadań Służby Więziennej (Dz. U. z 2017 r., poz. 631 z późn. zm, art. 2, ust. 2, pkt 1). Na każdym etapie procesu resocjalizacji, realizowanym w warunkach izolacji penitencjarnej, personel więzienny oferuje wiele działań polegających na różnorodnym wsparciu osadzonego w dążeniu do poprawy. Należą do nich w szczególności: opieka wychowawczo-psychologiczna, oddziaływania penitencjarne w ramach różnych systemów odbywania kary, a zwłaszcza systemu programowanego oddziaływania i terapeutycznego, praca, nauczanie, programy resocjalizacyjne i terapeutyczne, pomoc postpenitencjarna, kontakty z rodziną, a także współpraca z kuratorską służbą sądową i ze społeczeństwem (Dz. U. z 2018 r., poz. 652, art. 67 § 2). Wszystkie te działania zmierzają do osiągnięcia celu wykonania kary pozbawienia wolności, jakim jest wzbudzenie w skazanym woli współdziałania w kształtowaniu jego społecznie pożądaných postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego i tym samym powstrzymania się od powrotu do przestępstwa (Dz. U. z 2018 r., poz. 652, art. 67 § 1).

Podsumowując, tak jak wiele przyczyn motywuje ludzi do zachowań destrukcyjnych, niezgodnych z obowiązującym prawem, tak obszerny musi być zbiór oddziaływań resocjalizacyjnych prowadzonych przez personel więzienny. Aby zweryfikować tę tezę i wskazać, jaką rolę pełnią w procesie resocjalizacji funkcjonariusze Służby Więziennej, w artykule dokonano oceny funkcjonowania trzech jednostek penitencjarnych Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Lublinie, tj. Zakładu Karnego w Białej Podlaskiej i Opolu Lubelskim oraz Aresztu Śledczego w Lublinie. Wybór więzień nie jest przypadkowy, każdy z nich w swym określeniu zawiera przedrostek „naj”. Ze względu na szeroki zakres prowadzonych oddziaływań w artykule ograniczono się do opisu zagadnień związanych z zatrudnieniem, nauczaniem, realizacją zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych oraz sposobów kontaktowania się z rodziną i światem zewnętrznym, a także prowadzeniem programów resocjalizacyjno-terapeutycznych.

1. ZAKŁAD KARNY W BIAŁEJ PODLASKIEJ

Zakład Karny w Białej Podlaskiej jest najstarszą jednostką w okręgu lubelskim typu półotwartego dla skazanych mężczyzn, recydywistów penitencjarnych. W więzieniu jest 390 miejsc zakwaterowania, łącznie z Oddziałem Zewnętrznym w Zabłociu, w którym może być zakwaterowanych 125 recydywistów penitencjarnych z zakładu karnego typu półotwartego i otwartego. W jednostce macierzystej został wydzielony oddział dla tymczasowo aresztowanych oraz oddział terapeutyczny dla skazanych recydywistów penitencjarnych uzależnionych od alkoholu. Zakład Karny w Białej Podlaskiej zlokalizowany jest w centrum miasta i zajmuje teren działki o powierzchni 0,72 ha, a oddział zewnętrzny – na działce o powierzchni 2 ha, położonej we wsi Zabłocie.

Na dzień 31 marca 2018 r. w Zakładzie Karnym w Białej Podlaskiej przebywało łącznie 347 osadzonych, w tym 27 tymczasowo aresztowanych (8% ogółu). Wśród populacji skazanych jedną z większych grup stanowiły osoby skazane za przestępstwa określone w: art. 207 i 209 k.k. (Dz. U. z 2017 r., poz. 2204) (przestępstwa przeciwko opiece i rodzinie) – 92 osoby (27% populacji), art. 173 do art. 180a k.k. (przestępstwa komunikacyjne) – 76 osób (22% populacji), art. 278 § 1 i 2 k.k. (kradzieże) – 57 osób (16% populacji), art. 280 § 1, 2 k.k. (rozboje) – 47 osób (14% populacji), art. 158 § 1 k.k. (pobicia) – 15 osób (4% populacji), art. 56 ust. 3 u.p.n. (obróć narkotykami i ich posiadanie) – 11 osób (3% populacji), art. 197-204 k.k. (przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajowości) – 3 osoby (1% populacji), art. 148 § 1 i 2 k.k. (zabójstwa) – 0 osób (0 % populacji), inne – 19 osób (5% populacji) (Centralna Baza Osób Pozbawionych Wolności Noe.NET, 2018).

Pod koniec I kwartału 2018 r. tylko 14% skazanych w bialskiej jednostce odbywało karę pozbawienia wolności w zakładzie typu zamkniętego, a najdłuższy wymiar łącznej kary wynosił 12 lat.

Zrozumiałe wydaje się, iż przy takiej populacji osadzonych prowadzenie oddziaływań resocjalizacyjnych przez funkcjonariuszy Służby Więziennej w pierwszej kolejności zostało ukierunkowane na skierowanie jak największej grupy osób do pracy na zewnątrz zakładu. Z tej formy resocjalizacji korzystało w Zakładzie Karnym w Białej Podlaskiej w 2017 roku średnio aż 45% skazanych, a kolejne 16% wykonywało pracę na rzecz jednostki penitencjarnej – wewnątrz zakładu (Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Lublinie, 2018, s. 10-13).

Mimo iż w zakładzie nie utworzono Centrum Kształcenia Ustawicznego (CKU), między innymi ze względu na ograniczone możliwości lokalowo-powierzchniowe, to w miarę potrzeb w 2017 roku było prowadzone nauczanie w ramach kursów realizowanych z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja

Rozwój (POWER 2014-2020), finansowanego ze środków Unii Europejskiej i Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej. Niejednokrotnie dyrektor jednostki wyrażał także zgodę na naukę poza terenem jednostki penitencjarnej, np. w szkole średniej kurs na prawo jazdy itp. Z kolei w ramach zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych skazani mogli korzystać, zwłaszcza na terenie Oddziału Zewnętrznego w Zabłociu, z boiska do piłki nożnej i siatkówki oraz siłowni plenerowej. Mimo że jednostka macierzysta ze względu na ograniczone warunki powierzchniowe nie ma żadnego zaplecza sportowego, to w 2017 roku skazani korzystali z zajęć i imprez masowych organizowanych poza terenem zakładu, m.in. były to: edukacja historyczna, spotkania z ciekawymi ludźmi, udział w różnego rodzaju turniejach i zawodach sportowych. Przy tej populacji osadzonych także kontakty z rodziną i światem zewnętrznym w większym zakresie były realizowane poza terenem zakładu, chociaż nie brakowało widzeń, które odbywały się na jego terenie (szczególnie w przypadku osób obywateli karę pozbawienia wolności z art. 158, art. 207, art. 280 k.k. itp.).

W opisie procesu resocjalizacji prowadzonego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej w Zakładzie Karnym w Białej Podlaskiej należy podkreślić, jak ważną rolę pełni w nim działalność oddziału terapeutycznego dla skazanych uzależnionych od alkoholu. Trzymiesięczna terapia, realizowana przez odpowiednio przygotowany zespół, pozwala na wdrożenie procesu trzeźwienia u prawie 100 osób w roku. Potrzeby w zakresie prowadzenia tego typu oddziaływań są tak duże, że czas oczekiwania na przyjęcie do oddziału wynosi prawie dwa lata.

O skali i różnorodności prowadzonych oddziaływań przez funkcjonariuszy białskiej jednostki może świadczyć także liczba zrealizowanych w 2017 roku programów resocjalizacyjnych. Były to m.in.:

1. „Wieża – adaptacja zamkniętego Ja” – program ukierunkowany na wsparcie mechanizmów adaptacyjnych do warunków izolacji penitencjarnej dla skazanych nowo przyjętych. Program został zauważony podczas wizytacji Krajowego Mechanizmu Prewencji z Biura Rzecznika Praw Obywatelskich i umieszczony w rocznym sprawozdaniu wizytacji RPO jako „dobra praktyka”.

2. „ART”, „Przestań być wrogiem a zostań przyjacielem” – programy przeciwdziałania agresji i przemocy.

3. „Bez barier” – program w zakresie opieki nad osobą niepełnosprawną, który stanowi kontynuację programu „Asystent” – laureata (III miejsce) I Konkursu Dyrektora Generalnego SW na program readaptacji społecznej. Realizacja programu odbyła się wspólnie z Warsztatem Terapii Zajęciowej działającej przy Spółdzielni Inwalidów Elremet w Białej Podlaskiej.

4. „HIV-ADIS bez tabu”, „Potrafię pomóc”, „Pomocna dłoń” – programy z zakresu kształtowania umiejętności społecznych i poznawczych.

5. „Jak gdzie szukać pracy” – program realizowany we współpracy z Białskim Oddziałem Wojewódzkiego Urzędu Pracy, skierowany do skazanych, którym wyznaczono okres przygotowania do wolności.

6. „Wolność i Sprawiedliwość. Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych”, „Biała Podlaska bez tajemnic” – program informacyjno-edukacyjny.

7. „Magia Świąt – kartki za krat” – program z zakresu integracji rodzin, realizowany przy współpracy z Państwową Szkołą Wyższą im. Jana Pawła II w Białej Podlaskiej.

8. „Bartnik” – program ekologiczny, skierowany na przekazanie informacji dotyczących ekologii i środowiska. Program wyróżniony w Konkursie Dyrektora Generalnego SW na realizowany program readaptacji społecznej w roku 2018 (Zakład Karny w Białej Podlaskiej, 2018).

Spośród wymiennych programów resocjalizacyjnych na szczególną uwagę zasługuje wyróżniony w 2018 roku program „Bartnik” prowadzony w Oddziale Zewnętrznym w Zabłociu, realizowany przez funkcjonariusza Służby Więziennej szer. Andrzeja Plandowskiego – młodszego wychowawcę działu penitencjarnego. Konfrontując osadzonych z możliwościami płynącymi z zachowań zgodnych z duchem ekologii, autor projektu zainicjował pracę mającą na celu rozbudowanie ich identyfikacji z właściwymi postawami proekologicznymi. Opieka nad rodzinami pszczelimi jest kluczem do ochrony tych owadów, a kształcenie w zakresie wiedzy pszczelarskiej daje dodatkowe kompetencje, które skazany może wykorzystać w stabilizacji swojej sytuacji życiowej po wyjściu na wolność. Praca pszczelarza w zmieniających się warunkach gospodarki rynkowej nabiera również szczególnego znaczenia. Wspierając naturę, skazani mogą podejmować pracę w firmach specjalizujących się w chowie i hodowli pszczół oraz wytwarzaniu i przetwarzaniu produktów pszczelich. Założenia i realizacja programu „Bartnik” na terenie oddziału zewnętrznego, obszarze typowo wiejskim, wydają się uzasadnione i potrzebne, tym bardziej że ponad 1/3 populacji przebywających tam skazanych to osoby na co dzień wykonujące typowe prace rolnicze (Plandowski, 2017).

Różnorodność prowadzonych działań spowodowała, iż na koniec 2017 roku odsetek skazanych objętych oddziaływaniem resocjalizacyjnym w Zakładzie Karnym w Białej Podlaskiej wyniósł aż 85,95%.

2. ZAKŁAD KARNY W OPOLU LUBELSKIM

Zakład Karny w Opolu Lubelskim to „najnowsza” jednostka w Polsce, utworzona Zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 lipca 2008 r., typu zamkniętego, dla mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności po raz pierwszy oraz młodocianych, z dwoma wydzielonymi oddziałami dla tymczasowo aresztowanych, oraz – od dnia 10 października 2016 r. – oddziałem zakładu typu półotwartego dla mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności po raz pierwszy (wyłącznie skazani przebywający w jednostce w związku z realizacją umowy o zatrudnienie zewnętrzne). Zakład zlokalizowany jest na peryferiach miasta i zajmuje teren o powierzchni 5,6 ha, a liczba 627 miejsc zakwaterowania lokuje go pod względem wielkości na piątym miejscu w okręgu lubelskim.

Od momentu utworzenia zakładu funkcjonują w nim: oddział terapeutyczny dla osadzonych uzależnionych od alkoholu (52 miejsca zakwaterowania, co czyni go jednym z największych oddziałów o podobnym profilu działania w Polsce), a także Centrum Kształcenia Ustawicznego, w którym corocznie uczy się około 120 osadzonych w trzech klasach liceum ogólnokształcącego dla dorosłych i na kwalifikacyjnych kursach zawodowych w zawodzie krawiec oraz monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie.

W dniu 31 marca 2018 roku w Zakładzie Karnym w Opolu Lubelskim przebywało 569 osadzonych, w tym 61 tymczasowo aresztowanych (11% ogółu). Wśród populacji skazanych jedną z większych grup stanowiły osoby skazane za przestępstwa określone w: art. 148 § 1 i 2 k.k. (zabójstwo) – 122 osoby (21% populacji); art. 280 § 1, 2 k.k. (rozboje) – 106 osób (19% populacji); art. 207 i 209 k.k. (przestępstwa przeciwko opiece i rodzinie) – 105 osób (18% populacji); art. 278 § 1 i 2 k.k. (kradzieże) – 59 osób (10% populacji); art. 197-204 k.k. (przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajowości) – 36 osób (6% populacji); art. 173 do art. 180a k.k. (komunikacyjne) – 36 osób (6% populacji); art. 158 § 1 k.k. (bójka) – 24 osoby (4% populacji); art. 56 ust. 3 u.p.n. (przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajowości) – 10 osób (2% populacji); inne – 10 osób (2% populacji) (Centralna Baza Osób Pozbawionych Wolności Noe.NET, 2018).

Pod koniec 1 kwartału 2018 roku aż 61% skazanych w opolskiej jednostce odbywało karę pozbawienia wolności w zakładzie typu zamkniętego, a wśród nich m.in. 47 osób skazanych było na karę 25 lat pozbawienia wolności, a 7 – na karę dożywotniego pozbawienia wolności.

Oczywiście przy takiej populacji skazanych zrozumiałe wydaje się, iż zakres prowadzonych oddziaływań przez funkcjonariuszy Służby Więziennej musi być

znacząco odmienny niż w jednostce typu półotwartego. Ważną rolę odgrywa tu również praca, jednak w tym przypadku większa grupa osadzonych jest zatrudniona na terenie jednostki penitencjarnej. W 2017 roku w tej formie zatrudnienia w Zakładzie Karnym w Opolu Lubelskim wykonywało pracę 37% populacji skazanych, w tym 3% na rzecz kontrahentów zewnętrznych. Na zewnątrz jednostki było zatrudnionych tylko 16% populacji skazanych (Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Lublinie, 2018, s. 10-13). Na podkreślenie zasługuje fakt, iż dzięki staraniom funkcjonariuszy Służby Więziennej w 2017 roku na poddaszu jednego z pawilonów mieszkalnych uruchomiono szwalnię, prowadzoną przez Państwowe Przedsiębiorstwo „Setar” (umowa obejmuje zatrudnienie odpłatne 10 osadzonych). Natomiast w pomieszczeniach garaży uruchomiono recykling, który prowadzi Polska Korporacja Recyklingu (umowa obejmuje zatrudnienie odpłatne 10 osadzonych, z możliwością rozszerzenia do 20 osadzonych). Wstępnie w ramach konkursu wyłoniono też kontrahenta zainteresowanego dzierżawą nowo projektowanej hali produkcyjnej o powierzchni około 800 m², w której planowane jest zatrudnienie kolejnych 30 osadzonych.

Funkcjonujące w jednostce Centrum Kształcenia Ustawicznego pozwala na objęcie aż 21% populacji skazanych formą oddziaływań, jakim jest nauczanie. W zakresie działalności CKU absolwenci liceum mają możliwość przystąpienia do egzaminu maturalnego. Ukończenie kwalifikacyjnego kursu zawodowego upoważnia do składania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie, w zakresie danej kwalifikacji, przeprowadzanego przez okręgową komisję egzaminacyjną. Podobnie jak we wszystkich jednostkach w Polsce, również w Zakładzie Karnym w Opolu Lubelskim w 2017 roku było prowadzone nauczanie w ramach kursów zawodowych realizowanych z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (POWER 2014-2020), finansowanych ze środków Unii Europejskiej oraz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym i Pomocy Postpenitencjarnej, a także indywidualnej zgody dyrektora jednostki na naukę na zewnątrz jednostki penitencjarnej, m.in. na studiach wyższych – jedna osoba.

Zakład Karny w Opolu Lubelskim dysponuje jednym z lepszych zapleczy sportowych wśród jednostek penitencjarnych w Polsce. Do dyspozycji osadzonych w ramach zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych na terenie zakładu są: hala sportowa (co stanowi wyjątek, jeśli chodzi o więzienia w Polsce), boiska do piłki siatkowej i piłki nożnej oraz siłownia plenerowa. W 2017 roku odbyły się liczne spotkania organizowane na terenie jednostki: z ciekawymi ludźmi, koncerty oraz przedstawienia teatralne. Nieliczni skazani mieli również możliwość skorzystania z profesjonalnych obiektów sportowych poza terenem zakładu. Podstawową formą podtrzymywania kontaktów z rodziną realizowaną w tej jednostce penitencjarnej były widzenia na jej terenie.

Podobnie jak w Zakładzie Karnym w Białej Podlaskiej, również w Opolu Lubelskim ważny element pracy resocjalizacyjnej stanowiły działania realizowane w oddziale terapeutycznym dla skazanych uzależnionych od alkoholu. Trzymiesięczna terapia pozwala na wdrożenie procesu trzeźwienia aż u prawie 208 osób w skali roku. Czas oczekiwania na terapię to około trzy miesiące.

W opolskiej jednostce również prowadzono różnego rodzaju programy resocjalizacyjne. Tylko w 2017 roku zrealizowano m.in.:

1) „ART”, „Muzyczna sesja kontra agresja”, „Blżej Siebie”, „W mackach życia”, „Penitencjarny rower”, „Wybieram sport i rekreację”, „Mediacje wobec przemocy” – programy z zakresu przeciwdziałania agresji i przemocy.

2) „Uśmiechnij się”, „Rodzinne tradycje” – programy z zakresu integracji rodzin.

3) „Air Show”, „Świąteczne tradycje”, „Dyskryminacja”, „Bajki od Serca”, „Nie bądź obojętny Pomóż” – programy z zakresu przeciwdziałania prokryminalnym postawom.

4) „ACTIVE WORK” – program z zakresu kształtowania umiejętności społecznych i poznawczych.

5) „Motywator” – program resocjalizacyjny oparty na nowoczesnej propozycji oddziaływań skierowanej do osadzonych, której celem jest wzbudzenie motywacji wśród uczestników do konstruktywnej zmiany, jaką można zapoczątkować podczas pobytu w zakładzie karnym.

6) „Klub Pracy” – program aktywizacja zawodowa (Zakład Karny w Opolu Lubelskim, 2018).

Spośród wymienionych programów resocjalizacyjnych na szczególną uwagę zasługuje program „Motywator”, do którego realizacji jako pierwsi w okręgu lubelskim zostali przeszkoleni funkcjonariusze opolskiej jednostki. Program „Motywator” jest efektem współpracy z norweską służbą więzienną w ramach Funduszu Wymiany Dwustronnej na poziomie krajowym. Opiera się na dwóch głównych filarach, tj. „Dialogu Motywującym” oraz „Transteoretycznym modelu zmiany”. Sam program, jak i sposób jego wdrożenia, a następnie realizacji w jednostkach penitencjarnych pozwala projektować i prowadzić oddziaływania resocjalizacyjne w nieco innej formule, niż jest to powszechnie robione w jednostkach. Jego innowacyjność polega m.in. na tym, że wymaga pracy i współpracy całego pionu penitencjarnego oraz cechuje go otwarty katalog celów, co pozwala na dostęp do programu szerokiego zakresu potencjalnych kandydatów. Zasady pracy oparte są na stadiach zmiany i Dialogu Motywującym. Poza wersją grupową wymogiem programu jest także kontynuowanie pracy z osadzonym w kontakcie indywidualnym z wychowawcą. Program jest formą „przystawki programowej” – zaproszeniem i wstępem do uczestnictwa

w pozostałej ofercie programowej zakładu (Centralny Zarząd Służby Więziennej, 2017). Motywacja skierowana do najtrudniejszej grupy – skazanych na kary długoterminowe, jaka przebywa w Zakładzie Karnym w Opolu Lubelskim, w zakresie podjęcia pracy, nauki i realizacji programów terapeutycznych jest bez wątpienia uzasadniona i niezmiernie potrzebna.

Mimo że w jednostce przebywa jedna z najtrudniejszych populacji skazanych na kary długoterminowe, wymagająca szczególnej uwagi i motywacji do działania, to jednak dzięki bardzo dobrze przygotowanej bazie lokalowo-powierzchniowej (tj. zaplecze sportowe, szkoła, terapia, praca na terenie zakładu u kontrahentów zewnętrznych) na koniec 2017 roku odsetek skazanych objętych oddziaływaniem resocjalizacyjnym w Zakładzie Karnym w Opolu Lubelskim wyniósł aż 94,19% i był najwyższy w okręgu lubelskim.

3. ARESZT ŚLED CZY W LUBLINIE

Areszt Śledczy w Lublinie jest zakładem, w którym w większości przebywają osoby tymczasowo aresztowane lub przetransportowane do udziału w czynnościach procesowych. Zgodnie z przeznaczeniem w jednostce mogą również przebywać mężczyźni odbywający karę pozbawienia wolności po raz pierwszy i młodociani z zakładu karnego typu zamkniętego i półotwartego. Lubelski areszt jest jedyną jednostką w województwie lubelskim, w której mogą być osadzone kobiety, a także tymczasowo aresztowani i skazani zakwalifikowani jako wymagający osadzenia w wyznaczonym oddziale lub celi aresztu śledczego lub zakładu karnego typu zamkniętego w warunkach zapewniających wzmożoną ochronę społeczeństwa i bezpieczeństwo aresztu lub zakładu (tzw. niebezpieczni). W zakładzie jest 1070 miejsc, co sprawia, iż jest on największy w okręgu lubelskim. W areszcie wydzielono również 29 miejsc zakwaterowania dla skazanych młodocianych, a także dorosłych sprawiających poważne trudności wychowawcze, skierowanych do ośrodka diagnostycznego w celu wykonania badań psychologicznych i psychiatrycznych. Obiekty aresztu są zlokalizowane na obrzeżach miasta wojewódzkiego i zajmują teren o powierzchni 3,8 ha.

W dniu 31 marca 2018 roku w Areszcie Śledczym w Lublinie przebywało 1028 osadzonych, w tym 286 tymczasowo aresztowanych (31% populacji) i 158 osób (15% populacji) w związku z udziałem w czynnościach procesowych oraz 89 kobiet (9% populacji). Wśród populacji skazanych mężczyzn jedną z największych grup stanowiły osoby odbywające karę pozbawienia wolności za przestępstwa określone w: art. 278 § 1 i 2 k.k. (kradzieże) – 159 osób

(17% populacji); art. 207 i 209 k.k. (przestępstwa przeciwko opiece i rodzinie) – 121 osób (13% populacji); art. 173 do art. 180a k.k. (komunikacyjne) – 102 osoby (11% populacji); art. 280 § 1, 2 k.k. (rozboje) – 98 osób (11% populacji); art. 158 § 1 k.k. (bójka) – 47 osób (5% populacji); art. 148 § 1 i 2 k.k. (zabójstwa) – 32 osoby (3% populacji); art. 56 ust. 3 u.p.n. (przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajowości) – 20 osób (2% populacji); art. 197-204 k.k. (przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajowości) – 5 osób (0,5% populacji); inne – 55 osób (6% populacji) (Centralna Baza Osób Pozbawionych Wolności Noe.NET, 2018).

Pod koniec I kwartału 2018 roku aż 71% skazanych w lubelskiej jednostce odbywało karę pozbawienia wolności w zakładzie typu zamkniętego lub warunkach aresztu śledczego, a wśród nich siedem osób skazanych było na karę 25 lat pozbawienia wolności.

Duża ilość prowadzonych w mieście wojewódzkim czynności procesowych powoduje częstą rotację osadzonych. Z tego powodu ukształtowała się różnorodna populacja osób aktualnie przebywających w lubelskiej jednostce, chociażby pod względem płci, rodzaju popełnionego przestępstwa, zagrożenia społecznego, trudności wychowawczych, narodowości. Tylko na koniec 2017 roku przebywało tu aż 60 cudzoziemców (6% populacji). Były to m.in. osoby narodowości: Armenii, Bułgarii, Brazylii, Białorusi, Niemiec, Izraela, Litwy, Łotwy, Maroko, Mongolii, Norwegii, Rumunii, Rosji, Serbii, Turcji, Tajwanu, Ukrainy, Wietnamu.

Mimo tak dużej różnorodności i ciągłej rotacji osadzonych, Areszt Śledczy w Lublinie, podobnie jak inne jednostki organizacyjne okręgu lubelskiego, może pochwalić się dość dobrymi wynikami w zakresie kierowania skazanych do zatrudnienia. Na koniec 2017 roku na terenie jednostki penitencjarnej było zatrudnionych 34% populacji skazanych, a na zewnątrz – 22%. Pomijając osoby, które przybyły do jednostki tylko na krótki okres czasu w celu udziału w czynnościach procesowych, tylko 22 osoby pozostawały bez propozycji zatrudnienia, co stanowi 3% populacji skazanych.

Mimo iż w jednostce nie utworzono CKU, to oprócz opisanych w dwóch poprzednich jednostkach form nauki, dzięki porozumieniu podpisanemu między Katolickim Uniwersytetem Lubelskim a Aresztem Śledczym w Lublinie, 36 osadzonych rozpoczęło w październiku 2013 r. nowatorską naukę na kierunku praca socjalna ze specjalnością streetworking. Dyplomy ukończenia studiów licencjackich odebrało 18 osób. W systemie już poza terenem jednostki penitencjarnej dyplom magistra otrzymało dwóch osadzonych.

W ramach zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych skazani mogą korzystać na terenie lubelskiej jednostki z boiska do piłki siatkowej, piłki nożnej oraz siłowni plenerowej. Wśród zajęć i imprez masowych są również różnego

rodzaju spotkania organizowane na terenie jednostki i poza nią. Na podkreślenie zasługuje długa lista organizacji, stowarzyszeń i uczelni współpracujących z funkcjonariuszami aresztu w zakresie realizacji programów readaptacyjnych i resocjalizacyjnych (na koniec 2017 r. było to ponad 40 różnego rodzaju podmiotów) (por. Pierzchała, 2015b; 2016; 2017a).

Podobnie jak inne jednostki, również lubelski areszt może pochwalić się prowadzeniem różnego rodzaju programów resocjalizacyjnych. Tylko w 2017 r. zrealizowano m.in.:

1. „ART ARTIS”, „Po prostu bądź”, „Siła jest w nas”, „ARTETERAPIA”, „Alkohol i kierowca”, „Życiowe zakręty”, „Fotoradar”, „Alkohol i kierowca” – programy w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom.

2. „Stop”, „N jak niezwyčajny”, „Igrzyska złości”, „Od przemocy do pomocy”, „Stop przemocy”, „Porozumienie bez przemocy” – programy w zakresie przeciwdziałania agresji i przemocy.

3. „Akademia rodzica” – program resocjalizacji w zakresie kształtowania kompetencji społecznych i poznawczych oraz integracji rodzin. Uzyskał I miejsce w Ogólnopolskim Konkursie na Program Resocjalizacji Sprzyjający Readaptacji Osób Pozbawionych Wolności o nagrodę Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w obszarze integracji rodzin w roku 2016.

4. „Klub pracy”, „Warsztaty z zakresu nauki aktywnego poszukiwania pracy” – programy w zakresie readaptacji społecznej poprzez aktywizację zawodową skazanych i promocję zatrudnienia.

5. „Wiatr w żagle” – program – warsztaty przygotowujące do opuszczenia jednostki, zmniejszające uczucie bezradności i zagubienia po opuszczeniu zakładu karnego.

6. „Barwy integracji” – dialog międzykulturowy, program resocjalizacji w zakresie przeciwdziałania prokryminalnym postawom, realizowany w porozumieniu z CW w Lublinie.

7. „Porozmawiajmy bez przemocy”, „ABC”, „Pomaluj swój świat”, „Tajemnice poznania”, „Komiks”, „Akademia Arteterapii”, „Kulturalne inspiracje”, „Żywe rowery o życiu”, „Pro Publico Bono” – programy z zakresu kształtowania umiejętności społecznych i poznawczych.

8. „W duchu rywalizacji”, „SMS” – programy z zakresu przeciwdziałania prokryminalnym postawom.

9. „Virtuti Militari”, „Niebezpieczny patriota”, „Patriota” – programy resocjalizacyjne w zakresie kształtowania umiejętności społecznych i poznawczych oraz podniesienia świadomości patriotycznej (Areszt Śledczy w Lublinie, 2018).

Spośród wszystkich programów resocjalizacyjnych prowadzonych w jednostce na podkreślenie zasługuje program „Barwy integracji – dialog międzykulturowy”,

który chyba najbardziej wpisuje się w różnorodność populacji osadzonych. Program jest realizowany przy współpracy z Centrum Wolontariatu w Lublinie oraz wychowawców działu penitencjarnego: mł. chor. Monikę Kordecką, ppor. Mikołaja Kiryczuka, por. Rafała Paczosa (Kordecka, Kiryczuk, Paczos, 2017). Umożliwił on skazanym poszerzenie wiedzy z zakresu międzykulturowości, tak aby ta odmienność, uważana przez wielu za przyczynę zagrożenia, stała się źródłem zrozumienia ludzkiego życia. Program kształtuje postawy otwartości na świat, oparte na uniwersalnych wartościach oraz szacunku do różnicowania kulturowego. Promuje dialog międzykulturowy jako właściwe narzędzie, które pomaga funkcjonować w otwartym i różnicowanym społeczeństwie.

Pomimo tej różnorodności, ogólnie na koniec 2017 roku odsetek skazanych objętych oddziaływaniem resocjalizacyjnym w Areszcie Śledczym w Lublinie był również wysoki – skorzystało z niego aż 78,32%.

WNIOSKI

Na przykładzie trzech różnych jednostek penitencjarnych okręgu lubelskiego można stwierdzić, iż oddziaływania resocjalizacyjne prowadzone przez funkcjonariuszy Służby Więziennej są różnorodne. Najwięcej skazanych jest kierowanych do pracy (zatrudnienie ma ponad 55%), która – w zależności od rodzaju zakładu karnego – ma miejsce na zewnątrz lub wewnątrz więzienia. Praca stanowi jeden z najstarszych sposobów oddziaływania na osoby przebywające w izolacji penitencjarnej, uczy ich dyscypliny, samodzielności, zorganizowania, a tym samym radzenia sobie po opuszczeniu zakładu karnego (Dawidziuk, 2013, s. 158). Wśród opisanych jednostek penitencjarnych na szczególne podkreślenie zasługują działania funkcjonariuszy Służby Więziennej ukierunkowane na tworzenie nowych miejsc pracy odpłatnej wewnątrz jednostek penitencjarnych, w szczególności dla skazanych z zakładu karnego typu zamkniętego, jakim jest Zakład Karny w Opolu Lubelskim.

Ważną rolę w procesie kierowania osadzonych do zatrudnienia pełni nauczanie, które w większości zakładów odbywa się w ramach organizowanych przez służbę więzienną kursów przyuczających do zawodu oraz – w szerszym zakresie – w Centrum Kształcenia Ustawicznego (liceum ogólnokształcące, kursy zawodowe) i na studiach wyższych (taka możliwość jest w Areszcie Śledczym w Lublinie). Znaczenie ogólne i zawodowe nauczania w aspekcie poprawczym polega na wykorzystaniu okresu pozbawienia wolności do uzupełnienia braków w wykształceniu, zdobycia kwalifikacji zawodowych lub przyuczenia do zawodu, który stanowi ważny warunek prawidłowej adaptacji

społecznej po opuszczeniu zakładu karnego (Niewiadomska, 2016, s. 107). Dodatkowym argumentem, który świadczy o resocjalizacyjnej roli nauczania, jest to, że angażuje ono całą osobowość skazanego – zmusza do koncentrowania uwagi, wysiłku, wytrwałości, systematyczności oraz wymaga dyscypliny zewnętrznej i wewnętrznej, a także w sposób konstruktywny wypełnia czas odbywania kary (Hołyst, 2009, s. 1361-1362).

W każdej z opisywanych jednostek penitencjarnych na podkreślenie zasługuje również wiele oferowanych form aktywności kulturalno-oświatowych i sportowych osadzonych. Z pewnością na ich ilość duży wpływ mają możliwości lokalowo-powierzchniowe więzień (Jaworska, 2015, s. 139). Najlepszymi warunkami dysponuje najnowszy zakład w Opolu Lubelskim, w którym do dyspozycji w okresie zimowym skazani mają halę sportową, najgorsze warunki ma natomiast najstarszy z zakładów – w Białej Podlaskiej. Ważnym czynnikiem, który uzasadnia angażowanie więźniów w zajęcia o charakterze twórczym lub sportowym, jest – po pierwsze – podobnie jak w przypadku nauczania, zagospodarowanie wolnego czasu i zaspokojenie potrzeb psychicznych izolowanej osoby, a po drugie – redukcja napięcia, impulsywności oraz przejawów agresji (Niewiadomska, 2016, s. 109).

Z pewnością proces resocjalizacji nie mógłby być prowadzony bez stworzenia przez funkcjonariuszy Służby Więziennej odpowiednich warunków do utrzymywania więzi z rodziną i innymi osobami uczestniczącymi w procesie resocjalizacji. Poruszone zagadnienie jest bardzo ważne, gdyż w procesie resocjalizacji penitencjarnej powinno się dążyć do uzyskania pozytywnej readaptacji społecznej więźnia po jego zwolnieniu przede wszystkim z jego rodziną (Machel, 2014). Reintegrowanie się byłego więźnia z rodziną jest znaczącym predyktorem powrotu byłego skazanego do normalnego życia (Machel, 2006, s. 249). Bardzo trudno jest próbować uspołecznic przestępcę w warunkach sztucznych i zamkniętych, a potem przenieść to funkcjonowanie na wolność (Ambrozik, 2013, s. 1). Dlatego tak duże znaczenie ma współpraca zakładów z otoczeniem zewnętrznym, która najbardziej jest rozwinięta w przypadku aresztu śledczego położonego w dużej aglomeracji, w Lublinie.

Spośród wymienionych powyżej elementów procesu resocjalizacji osadzonych realizowanych przez funkcjonariuszy Służby Więziennej największe wsparcie stanowią oddziaływania resocjalizacyjno-terapeutyczne. To właśnie programy specjalnie organizowane (bezpośrednio lub pośrednio), uzupełnione o terapię oraz zabiegi korekcyjne i kompensacyjne wadliwej struktury osobowości więźniów, kształtują ich pożądane postawy (Poklek, 2013). Na przykładzie opisanych trzech jednostek penitencjarnych okręgu lubelskiego wydawać by się mogło, że różnorodność tematyki tych programów jest wyjątkowo duża. Bliższa analiza

wskazuje, iż w większości przypadków różnią się tylko nazwą, a ich zakres problemowy zbliżony jest do programów rekomendowanych w zakresie: przeciwdziałania agresji, przemocy, uzależnieniom i prokryminalnym postawom, a także aktywizacji zawodowej i promocji zatrudnienia, kształtowania umiejętności społecznych i poznawczych, integracji rodzin (Zarządzenie nr 19/16 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej) itp. Wśród wymienionych programów można zaobserwować pewną regułę, że w jednostkach typu zamkniętego w większym zakresie występują programy dotyczące przeciwdziałania agresji i przemocy (np. Zakład Karny w Opolu Lubelskim), natomiast w zakładzie karnym typu półotwartego w Białej Podlaskiej – z kształtowania umiejętności społecznych i poznawczych oraz edukacyjnych. Różnorodność zrealizowanych programów w zakresie uzależnień wskazuje natomiast na ewidentny brak oddziaływanie terapeutycznego dla skazanych uzależnionych od alkoholu w Areszcie Śledczym w Lublinie. Oprócz tej standardowej tematyki korekcyjno-wspierającej, oferowane są również programy dedykowane dla danej populacji osadzonych, typowe dla poszczególnych zakładów, np. program „Bartnik” w Oddziale Zewnętrznym w Zabłociu Zakładu Karnego w Białej Podlaskiej, program „Motywator” w Zakładzie Karnym w Opolu Lubelskim i program „Barwy integracji – dialog międzykulturowy” w Areszcie Śledczym w Lublinie. Oczywiście mówiąc o programach resocjalizacyjnych, musimy – po pierwsze – pamiętać, iż najważniejsza jest ich jakość, a nie ilość. Wydaje się, że w opisanych jednostkach okręgu lubelskiego sytuacja w tym zakresie nie jest najgorsza, chociażby ze względu na fakt, iż wśród wymienionych programów występują również te, które zostały zauważone na forum ogólnopolskim i są rekomendowane do stosowania w innych więzieniach. Po drugie, według zasady reaktywności rodzaj interwencji korekcyjnych powinien być dostosowany do właściwości, możliwości intelektualnych i stylu uczenia się sprawcy; powinien także uwzględniać różną motywację skazanych do zmiany i zawierać elementy zmierzające do jej wzbudzenia. W związku z tym, zanim zostanie podjęte wprowadzenie jakiegokolwiek programu resocjalizacyjnego, należy uprzednio dokonać dokładnej oceny tego, do jakich sprawców należałoby go skierować (Opora, 2010, s. 2015). Wykonana w tym celu diagnoza skazanych, bazująca tylko na przeszłości i ograniczająca się do wskazania ich deficytów, nie służy racjonalnym oddziaływaniom naprawczym (Szałański, 2010, s. 15-17). W działaniach resocjalizacyjnych, zgodnie z filozofią twórczej resocjalizacji, należy wybiegać w przyszłość i budować ją na pozytywnych stronach osadzonego (Konopczyński, 2006).

Jeszcze ostatni wątek występujący w procesie resocjalizacji osadzonych. Na podstawie przedstawionego opisu wydawać by się mogło, iż w resocjalizacji osadzonych w jednostkach penitencjarnych biorą udział tylko funkcjonariusze

działów penitencjarnych, terapeutycznych oraz ośrodków diagnostycznych. Z pewnością wychowawcy i psychologowie w dużej mierze są odpowiedzialni za właściwą diagnozę. Wyznaczają kierunki prowadzonych oddziaływań i stanowią wsparcie. Jednak wdrożenie oddziaływań penitencjarnych bez udziału pozostałej części personelu więziennego nie jest możliwe. Dlatego mówiąc o procesie, musimy pamiętać o całościowym, kompleksowym oddziaływaniu organizacji, jaką jest Służba Więzienna. Już od pierwszych minut pobytu więźnia za murami zakładu proces resocjalizacji rozpoczyna funkcjonariusz działu ochrony, pełniący służbę na wejściu do jednostki penitencjarnej. To on podczas pierwszego kontaktu – poprzez swój wygląd, prezencję, elokwencję – oddziałuje na osadzonego. Później dołączają do niego kolejni funkcjonariusze innych działów: ochrony – realizujący czynności w zakresie bezpieczeństwa, ewidencji – w zakresie praworządnego osadzenia, finansowego – w związku z zabezpieczaniem środków materialnych, kwatermistrzowskiego – warunków bytowych i zatrudnienia, penitencjarnego – diagnoza deficytów i potencjałów wdrożenia specjalistycznych oddziaływań, terapeutycznego – leczenia itp.

Podsumowując, personel resocjalizacyjny realizuje zadania instytucji, dba o bezpieczeństwo podopiecznych, wykonuje zadania z zakresu organizacji procesu resocjalizacji wynikające z przepisów prawa i specyfiki instytucji. Od jego merytorycznej i organizacyjnej sprawności zależy jakość procesu resocjalizacji i jego skuteczność (Becker-Pestka, 2014, s. 44-45). Na rzeczywistość wychowawczą jednostki penitencjarnej, oprócz strony osobowej, wpływ mają lokalizacja więzień, która szczególne możliwości współpracy ze społeczeństwem stwarza w pobliżu dużych aglomeracji miejskich (Areszt Śledczy w Lublinie – największy udział społeczeństwa w wykonaniu kary pozbawienia wolności, mierzony liczbą współpracujących podmiotów zewnętrznych) i warunki, w jakich skazani odbywają karę pozbawienia wolności (Zakład Karny w Opolu Lubelskim – najmłodsza jednostka w Polsce i zarazem największa liczba skazanych objętych oddziaływaniem resocjalizacyjnym – ponad 95% populacji).

Wnioski końcowe:

1. Proces resocjalizacji jest realizowany przez wszystkich funkcjonariuszy przez cały okres pobytu osadzonego w izolacji więziennej.
2. W procesie resocjalizacji funkcjonariusze Służby Więziennej odgrywają najważniejszą rolę.
3. Cele wykonania kary pozbawienia wolności zostaną osiągnięte wyłącznie wtedy, gdy będą realizowane przez wysoce profesjonalny, wykwalifikowany i zaangażowany personel na każdym szczeblu służby.
4. Należy dążyć do zapewnienia funkcjonariuszom Służby Więziennej możliwości ciągłego pozyskiwania wiedzy i rozwijania umiejętności pozwalających

realizować cele wykonania kary w sposób profesjonalny i kreatywny, ale z zachowaniem realizmu.

5. Niezbędna jest kompleksowa modernizacja jednostek organizacyjnych Służby Więziennej w zakresie stworzenia zaplecza sprzyjającego objęciu jak największej grupy skazanych różnym zakresem oddziaływań resocjalizacyjnych opartych na potencjałach osadzonych.

BIBLIOGRAFIA

- AMBROZIK, W. (2004). Resocjalizacja osadzonych w codzienności działania. W: W. AMBROZIK, P. STĘPNIAK (red.), *Służba więzienna wobec problemów resocjalizacji penitencjarnej* (s. 73-78). Poznań–Warszawa–Kalisz: Wydawnictwo Wolumin.
- Areszt Śledczy w Lublinie (2018). *Sprawozdanie z działalności Aresztu Śledczego w Lublinie za 2017 rok*. Lublin: Wydawnictwo Aresztu Śledczego w Lublinie.
- BALANDYNOWICZ, A. (2010). Wielopasmowa teoria resocjalizacji z udziałem społeczeństwa. *Resocjalizacja Polska (Polish Journal of Social Rehabilitation)*, 1, 121-156.
- BECKER-PESTKA, D. (2014). Etos Służby w pracy personelu resocjalizacyjnego. *Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych AMW*, 4, 43-60.
- Centralna Baza Osób Pozbawionych Wolności – Noe.NET, <http://intranet.swnet.sw.gov.pl> [dostęp: 21.08.2018].
- Centralny Zarząd Służby Więziennej (2017). *Motywator – instrukcja użytkownika*. Warszawa: Wydawnictwo CZSW.
- CHWASZCZ, J., NIEWIADOMSKA, I., FEL, S., WIECHETEK, M., PALACZ-CHRISIDIS, A. (2015). *Innowacyjne narzędzia do diagnozy potencjału readaptacyjnego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- DAWIDZIUK, E. (2013). *Traktowanie osób pozbawionych wolności we współczesnej Polsce na tle standardów międzynarodowych*. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska SA.
- HOLYST, B. (2009). *Kryminologia*. Warszawa: Wydawnictwo LexisNexis.
- JAWORSKA, A. (2015). Aktywność fizyczna w zakładach karnych a podstawowe wymiary osobowości mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności. *Resocjalizacja Polska (Polish Journal of Social Rehabilitation)*, 9, 137-157
- KALINOWSKI, M. (2008). Struktura procesu resocjalizacji. W: B. URBAN, J.M. STANIK (red.), *Resocjalizacja* (t. 1, s. 234-237). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- KONOPCZYŃSKI, M. (2006). *Metody twórczej resocjalizacji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- KORDECKA, M., KIRYCZUK, M., PACZOS, R. (2017). „Barwy integracji – dialog międzykulturowy” – program resocjalizacyjny, Lublin: Wydawnictwo Aresztu Śledczego w Lublinie.
- LEWICKA-ZELENT, A., KORONA, K., LESIUK, M. (2013). *Psychospołeczne funkcjonowanie uczestników programów resocjalizacyjnego „Uwolnij swoje emocje. Uwolnij siebie”*. Lublin: Wydawnictwo EPISTEME.

- MACHEL, H. (2006). *Sens i bezsens resocjalizacji penitencjarnej – casus polski. Studium penitencjarno-pedagogiczne*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- MACHEL, H. (2014). Rodzina skazanego jako współuczestnik jego resocjalizacji penitencjarnej, readaptacji i reintegracji społecznej. *Resocjalizacja Polska (Polish Journal of Social Rehabilitation)*, 7, 45-57.
- NIEWIADOMSKA, I. (2016). Polski model resocjalizacji penitencjarnej. *Teka Komisji Prawniczej*, 9, 100-122. Lublin: Wydawnictwo O.L. PAN.
- Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Lublinie (2018). *Biuletyn statystyczny za rok 2017*. Lublin: Wydawnictwo OISW w Lublinie.
- OPORA, R. (2010). Refleksje na temat współczesnej resocjalizacji w kontekście jej efektywności. *Resocjalizacja Polska (Polish Journal of Social Rehabilitation)*, 1, 211-220.
- PIERZCHAŁA, K. (2013). *Kapelan więzienny w procesie resocjalizacji penitencjarnej*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- PIERZCHAŁA, K. (2015a). *Skazani ale nie potępieni*. Wyd. II rozszerzone. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- PIERZCHAŁA, K. (2015b). The Process of Social Reintegration of Convicts on the Background of World Penitentiary System. The Analytical and Synthetic Outline of the Issue [Proces readaptacji społecznej skazanych na tle światowego systemu penitencjarnego. Zarys analityczno-syntetyczny zagadnienia]. *Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych i Polska Akademia Nauk. Polish Political Science. Yearbook*, 44, 154-170.
- PIERZCHAŁA, K. (2016). *Destygmatyzacja przestępców w świetle Magisterium Kościoła oraz poglądów na resocjalizację*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- PIERZCHAŁA, K. (2017a). Pedagogical and Theological Reflections on the De-Stigmatization Process [Refleksje pedagogiczno-teologiczne nad procesem destygmatyzacji]. *Resocjalizacja Polska (Polish Journal of Social Rehabilitation)*, 13, 17-37.
- PIERZCHAŁA, K. (2017b). Wina – prawo – kara. Prawne i psychopedagogiczne aspekty resocjalizacji penitencjarnej [Fault – Law – Penalty. Legal and Psycho and Pedagogical Aspects of Penitentiary Rehabilitation]. *Probacja*, 3, 91-117.
- PLANDOWSKI, A. (2017). „Bartnik” – program resocjalizacyjny zrealizowany w Zakładzie Karnym w Białej Podlaskiej w Oddziale Zewnętrzny w Zabłociu. Biała Podlaska: Wydawnictwo Zakładu Karnego w Białej Podlaskiej.
- POKLEK, R. (2013). *Metodyka i organizacja resocjalizacji w zakładach karnych. Skrypt dla studentów resocjalizacji*. Kutno: Wydawnictwo MCP.
- SZAŁAŃSKI, J. (2008). Kategorie klasyfikacyjne i zróżnicowanie osobowości skazanych jako wyznaczniki celów i programów resocjalizacji penitencjarnej. W: B. URBAN, J.M. STANIK (red.), *Resocjalizacja* (t. 1, s. 361-396). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- SZAŁAŃSKI, J. (2010). Osobowościowe kompetencje temporalne w nowatorskim projektowaniu pożądanej przemiany więźniów. W: F. KOZACZUK (red.), *Zachowania przestępcze. Przyczyny i zapobieganie* (s. 15-17). Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 roku o Służbie Więziennej (Dz. U. z 2017 r., poz. 631, t.j.).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2018 r., poz. 652, t.j.).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny (Dz. U. z 2017 r., poz. 2204).
- Zakład Karny w Białej Podlaskiej (2018). *Sprawozdanie z działalności Zakładu Karnego w Białej Podlaskiej za 2017 rok*. Biała Podlaska: Wydawnictwo Zakładu Karnego w Białej Podlaskiej.

Zarządzenie nr 19/16 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 14 kwietnia 2016 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników penitencjarnych i terapeutycznych oraz oddziałów penitencjarnych, <http://www.bip.sw.gov.pl/> [dostęp: 21.08.2018].

ROLA FUNKCJONARIUSZY SŁUŻBY WIĘZIENNEJ W PROCESIE RESOCJALIZACJI OSADZONYCH

Streszczenie

W niniejszym artykule opisano i oceniono rolę funkcjonariuszy Służby Więziennej w procesie resocjalizacji osadzonych na przykładzie oddziaływań prowadzonych w trzech jednostkach penitencjarnych Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Lublinie. Analizie została poddana działalność najstarszej jednostki w okręgu, jaką jest Zakład Karny w Białej Podlaskiej, najnowszej w Polsce – Zakład Karny w Opolu Lubelskim, oraz największej w okręgu – Areszt Śledczy w Lublinie. Zakres opracowania ograniczono do realizacji zagadnień związanych z zatrudnieniem, nauczaniem, realizacją zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych oraz sposobów kontaktowania się z rodziną i światem zewnętrznym, a także prowadzeniem programów resocjalizacyjno-terapeutycznych. Przedstawione dane pozwoliły na sformułowanie wniosków w zakresie kierunków rozwoju procesu resocjalizacji i udziału w nim funkcjonariuszy Służby Więziennej.

Słowa kluczowe: resocjalizacja; funkcjonariusz; skazany; programy resocjalizacyjne; zatrudnienie.

THE ROLE OF OFFICERS OF THE PRISON SERVICE IN THE PROCESS OF REHABILITATION OF PRISONERS

Summary

This article describes and assesses the role of Prison Guard officers in the rehabilitation of prisoners on the example of interactions carried out in three penitentiary units of the District Inspectorate of the Prison Service in Lublin. The analysis includes the activities of: the oldest unit in the district, which is the Prison in Biała Podlaska, the newest in Poland – the Prison in Opole Lubelskie and the largest in the district – Detention Center in Lublin. The scope of the study was limited to the implementation of issues related to employment, teaching, implementation of cultural and educational activities and sports and ways of contacting the family and the outside world as well as the implementation of rehabilitation and therapeutic programs. The presented data allowed to formulate conclusions regarding the directions of the development of the rehabilitation process and the participation of officers of the Prison Service in it.

Key words: resocialization; officer; convicted; rehabilitation programs; employment.